

זכירת יציאת מצרים ותפלה לעתיד

1. דברים פרק טז פסוק ב-ג

וַזְבַּחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשִׁבְּן שְׁמוֹ שָׁם: לֹא תֹאכַל עִלְיוֹ חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עִלְיוֹ מִצּוֹת לַחֵם עֲנִי כִּי בַחֲפֹזוֹן יֵצְאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יְצִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

2. ברכות יב:

מתני' מזכירין יציאת מצרים בלילות אמר רבי אלעזר בן עזריא... ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנא' "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", "ימי חיך" הימים, "כל" ימי חיך, הלילות. וחכ"א "ימי חיך", העוה"ז "כל", להביא לימות המשיח.

גמ' תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר "הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם"?!?

אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו.

3. צ"ח ברכות שם

והנה לפי פירושו של הברטנורה דהאי ולא זכיתי דקאמר ר' אלעזר בן עזריה הוא לשון ניצוח שלא היה יכול לנצח את החכמים עד שדרשה בן זומא א"כ מכלל דפליגי חכמים וס"ל שאין מזכירין יציאת מצרים בלילות.

אבל רבינו הגדול בפי' המשנה פירשו לשון זכות שלא זכה לדעת הרמז שנרמז בכתוב חיוב זכרון זה בלילות. וא"כ איכא למימר שבגוף הדין אין בו שום פלוגתא ורישא דמשנתינו מזכירין יציאת מצרים בלילות הוא מאמר מוחלט ואין בו פלוגתא.

4. פי' הגדה להר"א חדידה

ואם תסתפק ותאמר מאחר שיציאת מצרים לא תשתנה, ר"ל שלא ישתנה דבר מתורת מרע"ה והוא אמונה מאמונות הדת, איך יהיה חולק ר' אלעזר בן עזריה על חכמים שדורשין אותו לימות המשיח.

והתשובה על זה הוא שזה הספק אינו כלום, כי ר' אלעזר בן עזריה לא היה מכחיש זה הדעת ח"ו, אלא אפשר שסברתו הוא שהדרשא תסבול כל ר"ל ימים ולילות וימות המשיח. (עוד ביאורים במפרשים איך לומדים, או שאין צריך לימוד לימות המשיח)

5. רשב"א חידושי אגדות ברכות שם

דע שאין הכוונה בקריאת שמע, רק כדי שנזכור בפה הנסים שעשה לנו השם יתברך שהוציאנו ממצרים אחר היותנו עבדים פרוכים דלי כח ותחת סבלות מלך רב ועם קשה. ועם הזכירה נקבע

שהוא המשגיח והיכול שלא ימנענו מונע בשום צד. ועוד שנתחזק בנפשותינו מדת הבטחון חוזק רב...

ואחר היות התכלית בזכירת הפה ביציאת מצרים מהטענה הזאת הנה גם התכלית ההוא שמור בהזכירנו קיבוץ עם ממושך וממורט בעמים נוראים מארצות הרחוקות מצפון ומים ותהיה הכוונה היא יותר חזקה בהיות ההזכרה באותות ובנסים יותר חזקים ואם נאמר כך אין מצות מתבטלות כלל.

6. רשב"א שם

והכתוב שאמר למען תזכור את יום צאתך, אינו שב אל עשיית הפסח ולמניעת החמץ ואכילת מצה, שאילו היה כן, היה המקרא מהפך, שהיה ראוי לומר: שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כי בחפזון יצאת מארץ מצרים,

אבל בהקדימו "כי בחפזון" ואחר כך אמר "למען תזכור", ראייה מוכרחת שטעם למען תזכור אינו קשור עם שבעת הימים, רק קישור הכתוב כן, לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים... (עי"ש ועי' בצל"ח היפך מזה)

7. הגדה עם לקוטי טעמים ומנהגים

ואף שמצוה מן התורה להזכיר יצי"מ בכל יום ביום ובלילה(ברכות יב, ב...) יש לחלק ביניהם...
(ד) ספור יציאת מצרים דפסח נימנה במנין המצות וכו"ל... משא"כ הזכירה דכל יום, ונפק"מ לדינא..

(ה) זכירה דכ"י אינו לימורה"מ לדעת בן זומא (ברכות י"ב, ב) ולכ"פ (ראה נ"כ המשנה שם) הלכה כמותו... (ואפשר לביאור זו לא קשה קושיית הרשב"א מלמען תזכור, דקאי על פסח)

8. חזון יחזקאל (להר' יחזקאל אברמסקי) ברכות פ"א

(למה זכירת יציאת מצרים בכל יום אינה נמנית לתר"ג מצות) ולפע"ד נראה דלבן זומא דדריש ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות, אין מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח כדתני הכא לקמן, והוה מצוה שסופה להבטל, וכל מצוה שיש לה זמן ואינה נוהגת לדורות אינה ממנין תר"ג כמו שכתב הרמב"ם בשרש לספר המצות שרש ג' ע"ש היטב. אבל המצוה לספר ביציאת מצרים משום והגדת לבןך שנוהגת בחג הפסח לא בטלה לימות המשיח ככל מצת הפסח דאינן בטלית. (וכן ביאר הגר"ח. ובשיחה שתמ"ב הקשה הרבי על מהלך זו. ועי' באבן האזל ועוד החולקים על ביאור זו.)

9. לקו"ש חכ"א בא ג' ע' 71-73

דער ביאור בזה: אין דער הלכה וועגן זכירת יצי"מ איז כוונתו של הרמב"ם צו מפרש זיין דעם שינוי בתוכן החיוב פון דער מצות זכירת יצי"מ בליל ט"ו ניסן לגבי מצותה א גאנץ יאר...

ס'איז א חילוק אין דעם תוכן ומהות המצוה – הזכירה: בכל ימות השנה איז מספיק "להזכיר יציאת מצרים" – די זכירה אז אידם זיינען ארויס פון (שעבוד) מצרים: אבער בליל פסח איז די מצוה (ניט נאר די יציאה ממצרים, נאר) "לספר בנסים ונפלאות"...

און דאס איז דער רמב"ם מבאר ומחדש, אז כשם ווי בא (זכירת) שבת איז עיקרה ניט (אזוי) דער ענין שלילי שבה (העדר המלאכה), נאר ענין חיובי שבה (מנוחה) – עד"ז איז דער חיוב סיפור ביצי"מ ניט (אזוי) אין שלילה די יציאת בני"י פון עבדות ורשות פרעה, נאר בעיקר אין דעם ענין חיובי – זייער ווערן בני חורין. (בהערה 51 שנעשו בני חורין בעצם)